

**HELŚIŃSKA FUNDACJA PRAW CZŁOWIEKA
HELSINKI FOUNDATION for HUMAN RIGHTS**

00-018 Warszawa, ul. Zgoda 11
tel./fax: (48 22) 828-10-08, 828-69-96
e-mail: hfhr@hfhrpol.waw.pl
konto: PKO BP SA I O/Centrum
58 1020 1013 0000 0502 0002 9165
swift: BPKOPLPW

ZARZĄD FUNDACJI

Prezes: Marek Antoni Nowicki
Wiceprezes: Danuta Przywara
Sekretarz: Andrzej Rzepliński
Skarbnik: Elżbieta Czyż
Członek Zarządu: Zbigniew Hołda

Warszawa, 26 lipca 2005 r.

1868/KH/2005

**Szanowny Pan
Aleksander Kwaśniewski
Prezydent
Rzeczypospolitej Polskiej**

Szanowny Panie Prezydencie,

1. W imieniu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka zwracamy się do Pana Prezydenta o rychłe podpisanie ustawy o zmianie ustawy - Prawo o adwokaturze i niektórych innych ustaw, uchwalonej dnia 30 czerwca 2005 r. przez Sejm RP oraz przyjętej dnia 21 lipca 2005 r. bez poprawek przez Senat RP.
2. Uważamy—również jako adwokaci, a więc członkowie jednej z zainteresowanych ustawą korporacji—iż ta legislacja ma fundamentalne znaczenie dla zapewnienia przestrzegania praw i wolności obywatelskich, których gwarancje znajdują się w Konstytucji RP, o co Pan Prezydent jako Przewodniczący Komisji Konstytucyjnej szczególnie zabiegał.
3. Helsińska Fundacja Praw Człowieka od początku swojego istnienia zajmuje się badaniem i egzekwowaniem przestrzegania praw człowieka w Polsce. Z naszych wieloletnich doświadczeń wynika, iż jedną z najbardziej palących kwestii w naszym kraju w tym względzie jest realne wypełnianie zagwarantowanego Konstytucją prawa do sądu. We współczesnych demokracjach prawo to nie może być realizowane bez powszechnej dostępności profesjonalnych usług prawniczych. W Polsce statystyki dostępności adwokata oraz radcy prawnego na jednego mieszkańca są wysoce niepokojące. Według danych CCBE (*Conseil des barreaux européens*) w Polsce jest 27.611 adwokatów i radców prawnych, co oznacza, iż jeden adwokat lub radca prawny przypada na 1.376 mieszkańców. Dla porównania w Hiszpanii jest ponad 5 razy więcej

prawników posiadających profesjonalne uprawnienia (ponad 138 tys.), co przy porównywalnej liczbie ludności oznacza znacznie większą dostępność usług prawniczych. Taka sytuacja powoduje, iż w Polsce tylko ok. 3 do 5 proc. stron w procesach sądowych jest reprezentowanych przez adwokata oraz radcę prawnego (dane wynikające z porównania liczby prowadzonych spraw podawanych przez korporacje prawnicze i liczby spraw w sądach, gdzie występują dwie strony sporu). Dla przykładu, w 2001 r. co najmniej połowa skazanych w pierwszej instancji nie korzystała z pomocy adwokata. Co więcej, od 1989 r. nastąpił także kilkukrotny wzrost spraw sądowych, czemu nie towarzyszył odpowiedni wzrost liczby adwokatów oraz radców prawnych (Ł. Bojarski, *Dostępność nieodpłatnej pomocy prawnej*, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Warszawa 2003, str. 64). Nie ma zatem wątpliwości, iż problem jest natury systemowej i tylko poważne zmiany mogą spowodować, iż prawo do sądu zacznie być w istocie w Polsce gwarantowane.

4. Warto podkreślić, iż nie zapewnienie powszechnej dostępności profesjonalnych usług prawniczych ma poważne konsekwencje dla legitymizacji wymiaru sprawiedliwości. Sędziom lepiej współpracuje się z adwokatami oraz radcami prawnymi. Dzięki profesjonalnej reprezentacji, osobom występującym w sądzie łatwiej wytłumaczyć zawilości procedury oraz zrozumieć sens rozstrzygnięć sądowych. Unika się przy tym podejmowania działań przez obywateli na podstawie mylnych i fałszywych informacji.
5. Ważna jest także dostępność pomocy prawnej w drobnych sprawach życia codziennego, gdyż dzięki temu zmniejsza się liczba nieporozumień i krzywd ludzkich – z praktyki wynika, że wcale często po udzieleniu porady prawnej, zapobiega się absorbowaniu sądów drobnymi sprawami. Przyczynia się równocześnie do zmniejszenia obciążeń sądów, bo zapobiega kierowaniu tam spraw, które z równym powodzeniem mogą być załatwione w drodze pozasądowej ugody lub w trybie administracyjnym.
6. Chcemy także zauważyć, iż oprócz sądów, w milionach spraw często bardzo ważnych dla obywateli, rozstrzygają organa administracji. W postępowaniu administracyjnym zaś, fachowa pomoc prawna świadczona jest – niestety – zupełnie sporadycznie.
7. Powszechna dostępność usług prawniczych wzmacnia zatem zaufanie do wymiaru sprawiedliwości, a tym samym do samego Państwa.
8. W naszej praktyce często spotykamy się z osobami, których prawa zostały naruszone w różny sposób przez władze publiczne lub innych obywateli. Jednakże, właśnie z tego względu, iż osoby te nie mogły sobie pozwolić na skorzystanie z usług adwokata czy radcy prawnego, nie są one w stanie udowodnić swoich racji w sądzie. Stają się zatem podwójnymi ofiarami naruszeń praw człowieka, gdyż w dochodzeniu swoich praw zawiodło ich także Państwo nie zapewniając wystarczająco dostępnej pomocy prawnej.

9. Niezmiernie ważnym argumentem przemawiającym za poszerzeniem dostępu do zawodu adwokata, radcy prawnego oraz notariusza jest także art. 65 ust. 1 Konstytucji RP gwarantujący *“wolność wyboru i wykonywania zawodu oraz miejsca pracy”*. Naszym zdaniem, przepis ten wymaga stworzenia regulacji dotyczących dostępu do zawodu adwokata, radcy prawnego czy notariusza na miarę innych państw europejskich. Jest to szczególnie ważne, zważywszy, iż dotychczasowy system naboru na aplikacje się nie sprawdził, bo zaowocował właśnie ograniczeniem dostępności pomocy prawnej i ograniczeniem wolności wyboru i wykonywania zawodu. Co więcej, zwłoka ustawodawcy doprowadziła do zablokowania korzystania z tej wolności, bo już od dwóch lat nie przyjmuje się w ogóle nowych aplikantów z uwagi na konstytucyjne braki ustawy – Prawo o adwokaturze oraz ustawy o radcach prawnych, co stwierdził Trybunał Konstytucyjny.
10. Każdy absolwent prawa powinien mieć możliwość wyboru zawodu, jaki chce wykonywać, a jedyną przesłanką decydującą o takim wyborze powinny być indywidualne zdolności kandydata.
11. Żadne inne względy (takie jak powiązania rodzinne, chęć ograniczenia konkurencji na rynku, ograniczenia w możliwościach edukacyjnych) nie powinny decydować w korzystaniu z powyższego prawa jednostki.
12. Uważamy, iż zarówno państwowe egzaminy na aplikacje jak i egzaminy końcowe, które wprowadzi ustawa z dnia 30 czerwca 2005 r., są właściwym środkiem zapewniającym realizację tego prawa.
13. Jesteśmy ponadto zdania, iż przekazanie kompetencji do przeprowadzania egzaminów Ministerstwu Sprawiedliwości nie stoi w sprzeczności z art. 17 ust. 1 Konstytucji RP. Przepis ten gwarantuje korporacjom zawodowym *“sprawowanie należytej pieczy nad wykonywaniem tych zawodów w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony”*. Uznawanie, iż przepis ten daje korporacjom prawniczym wyłączne prawo regulowania dostępu do zawodu, wbrew potrzebom obywateli jest sprzeczne z zasadą interesu publicznego, którą, według Konstytucji RP samorządy zawodowe powinny się kierować.
14. Treścią przepisu art. 17 ust. 1 Konstytucji RP nie jest zapewnienie zarządom korporacji prawniczych oraz każdej innej korporacji zawodowej obdarowanej odpowiednią ustawą, możliwości ochrony przywilejów korporacyjnych, przy nie liczeniu się z konkurencją w wolnym dostępie do danego zawodu i tym bardziej przy będących skutkiem takiego podejścia – egoizmu zawodowego realizowanego kosztem obywateli.
15. Warto podkreślić, iż w wielu innych zawodach zaufania publicznego egzaminy kwalifikacyjne do ich wykonywania są państwowe, a korporacje te nie kwestionują tych rozwiązań pod względem zgodności z Konstytucją RP (np. lekarze, lekarze dentyści, pielęgniarki, położne).

Uważamy, iż art. 17 ust. 1 Konstytucji RP powinien być przede wszystkim realizowany przez korporacje prawnicze poprzez stworzenie skutecznego oraz sprawnego mechanizmu zapewniającego przestrzeganie wysokich norm etycznych. Godzi się podkreślić, że uchwalona ustawa w żaden sposób nie ogranicza władzy dyscyplinarnej organów prawniczych samorządów zawodowych nad ich członkami; nie ogranicza także uprawnień reprezentowania tychże osób. Naszym zdaniem, narzędziem do osiągnięcia tego celu wcale nie jest uprzednia kontrola przez korporacje kandydatów na adwokata, radcę prawnego czy notariusza.

16. Celem przepisu art. 17 ust. 1 Konstytucji RP może być – wierzymy że jest – istnienie ustawowych regulacji dla zawodów zaufania publicznego w celu **ochrony interesu publicznego**, w tym głównie poprzez sprawowanie—z punktu widzenia interesów klientów danego zawodu—kontroli nad należytym wykonywaniem zawodu zaufania publicznego przez osoby już dopuszczone **w uczciwej konkurencji** do wykonywania tejże profesji.
17. Uważamy, iż powyższe argumenty mają decydujące znaczenie przy ocenie ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy - Prawo o adwokaturze i niektórych innych ustaw. Wyrażamy nadzieję, iż skłonią Pana Prezydenta do jej podpisania, w imię ochrony praw człowieka oraz wzmocnienia zaufania obywateli do Rzeczypospolitej Polskiej.

Pozostajemy z wyrazami szacunku,

Marek Antoni Nowicki, prezes zarządu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka

Andrzej Rzepliński, sekretarz zarządu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka

Zbigniew Hołda, członek zarządu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka